

(Блог Небојше Катића, 22.8.2011)

Дубина економске драме кроз коју пролази западни свет потцењивана је од самог почетка. Већина анализа је кризу карактерисала као уобичајени циклични феномен који се од претходних разликује само по интензитету. По том тумачењу, не догађа се ништа што се не би могло разрешити мерама економске политике, а дебата се своди на питање оптималне фискалне и монетарне политике и њиховог комбиновања. Проблеми који не јењавају приписују се неодговарајућем избору економских алата, као и спорости и нејединству политичких елита у борби са кризом.

Како време одмиче, како се економске невоље умножавају и социјалне тензије неконтролисано бујају, ставови с почетка кризе ће морати да буду преиспитани. Пре или касније, анализе ће неизбежно морати да размотре и шири контекст у коме се криза одвија.

Више је разлога због којих су сложени, дубински процеси остали скривени до данас, али један од најважнијих је свакако везан за тријумфализам Запада после пропасти социјализма. Тај тријумфализам је нарастао до инфантилности, гушећи квалитет економске мисли, али умртвљујући и друштвену мисао у целини.

Негде у том победничком шенлучењу изгубљен је смисао за велике историјске синтезе, за сагледавање дубљих економских и социјалних процеса и њихових узрока. Мислиоце су заменили фах идиоти, социјални техничари и пропагандисти са својим плитким анализама и питким слоганима. Та поједностављена представа о свету створила је амбијент површности и празног оптимизма какав вероватно није виђен никада раније, бар не од века просвећености.

Да би се разумели процеси који су у току, да би се у хаосу препознала законитост, не би сметало да се Маркс и марксистички прочитају још једном. Упркос предрасудама и често примитивним критикама на њен рачун, марксистичка анализа је и данас актуелна, мада синтеза носи снажан идеолошки и детерминистички набој.

Управо због таквог набоја можда је боље садашњу кризу посматрати очима великог, иако маргинализованог историчара капитализма, Фернана Бродела. Полазећи од Бродела, социолог и политекономиста Ђовани Ариги прави одличну историјску синтезу којом се може објаснити и криза кроз коју капитализам управо пролази. Своје ставове Ариги је најкомплетније изнео у књизи „Дуги двадесети век“. Узгред, Ариги је између осталих теоретичара при руци имао и Маркса, Вебера, Шумпетера и Полањија – различити углови ових мислилаца помогли су му да своје ставове ослободи од сваке идеологије.

Ариги идентификује четири епохе (или циклуса) акумулације капитала којима је сукцесивно увек доминирала друга нација. На пиједесталу капиталистичке моћи, Ђенова, Холандија, Велика Британија и САД смењују се од 15. века до данас. Како се време убрзавало циклуси доминације постајали су све краћи, а пред крај сваког циклуса јављао се увек исти феномен – профити у реалној економији су убрзано падали услед јачања конкуренције и капитал се селио у финансије и сферу финансијских шпекулација где су профити били највећи.

Непосредно пред свој пад, свака од претходних империја је доживљавала нови, краткотрајни узлет, *belle époque*, који се ослањао управо на финансијски капитал. Недуго затим уследио би коначан пад и велика смена, када је нова сила преузимала доминантну позицију. Период потпуне доминације финансијског капитала увек је био најзначајнији сигнал краја епохе и смене владајуће силе.

У контексту Аригијеве анализе, процес доминације финансијског капитала започео је седамдесетих година прошлог века у САД и био је јасан наговештај кризе и почетак краја америчке хегемоније. Историја двадесетог века у великој мери следи претходне моделе. Уочавају се ипак две битне разлике или одступања од раније матрице.

У свим претходним епохама, државе лидери су своју војну и економску моћ губиле истовремено. Данас, сасвим нетипично, САД губе економску моћ у корист нових лидера са Далеког истока (Кине пре свих), али и даље задржавају своју војну надмоћ. На сцени

Крај епохе и сумрак империје

Пише: Небојша Катић
четвртак, 25 август 2011 11:40

је нови феномен – бифуркација моћи, у Аригијевим терминима.

Друга аномалија и разлика у односу на претходне периоде јавља се код токова капитала. Све раније завршне фазе одлазеће епохе карактерисала је сеоба капитала, од старог ка новом лидеру. Данас, на крају ове последње епохе, Америка и даље усисава капитал и то управо капитал нових лидера који су сада и њени највећи кредитори.

За разлику од предходних епоха када би стара сила била потпуно надјачана и потиснута, ова последња епоха капитализма је другачија. Опадање америчке моћи је више последица њеног отпора променама и одбијања да се прилагоди новим реалностима. То одбијање носи опасност да свет буде гурнут у политички и економски хаос. У том смислу, америчку политику од 11. септембра 2001. до данас, Ариги назива самоубиством велике силе.

Сва је прилика да смо сведоци краја или краха једне епохе капитализма. Како ће изгледати нова епоха, да ли ће се и како капитализам поново трансформисати, колика ће бити цена промене и ко ће је платити, показаће време. Тектонске промене какве се управо одвијају биће видљивије протоком времена и са временске дистанце. Једно је ипак сигурно, ништа више неће бити као пре.

(nkatic.wordpress.com)